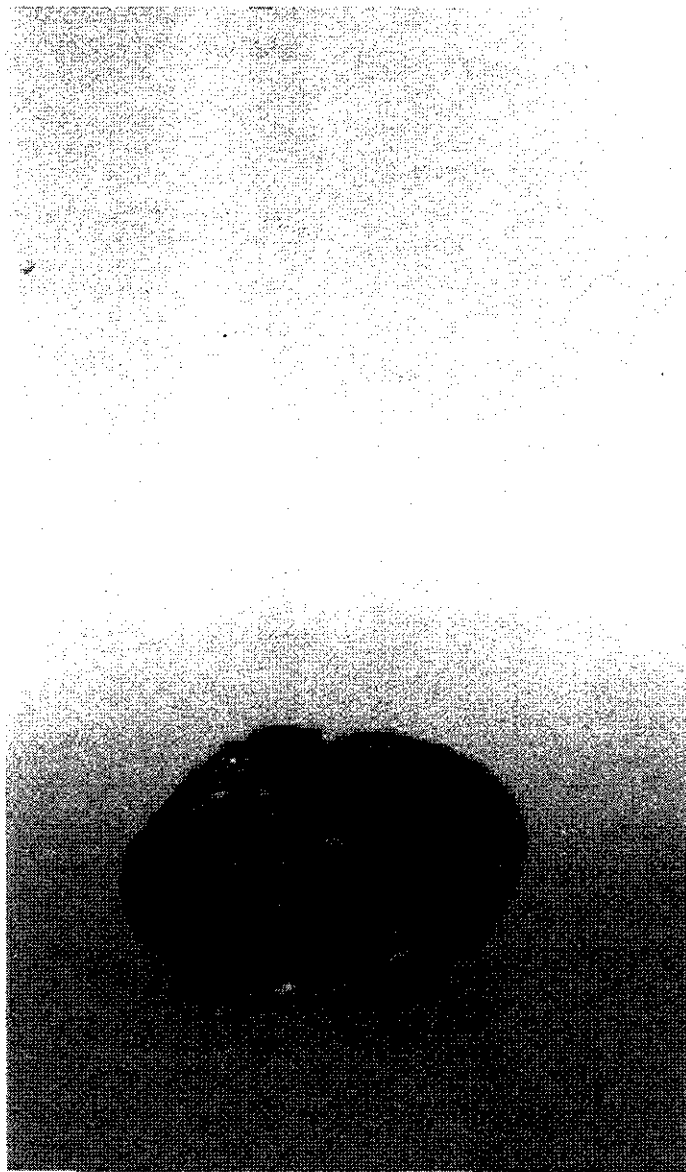

Jaargang 8 - nr. 2
juni 2000

STICHTING VRIENDEN FRANS BLOEMEN

NIEUWSBRIEF

De Gerard Everspenning

Stichting Vrienden FRANS BLOEMEN

Opgericht 3 oktober 1992.

Doel: in zo breed mogelijke kring bevorderen van de belangstelling voor archeologie, waarbij de praktisch continue bewoningsgeschiedenis van Wijchen, - centraal staat.

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap geeft recht op:

- toezending nieuwsbrief, 4x p/j.
 - steeds gratis toegang museum
 - bezoek aan lezingen / excursies
 - deelname aan diverse werkgroepen zoals: de inrichtings- en presentatiegroep, de pr-groep, de educatieve werkgroep, CORPUS / de kasteelinfo, de proto-historische tuingroep en de werkgroep: knipseldocumentatie.
- Deze werkgroepen vallen alle onder verantwoordelijkheid van het museumbestuur.

Contributie:

De contributie voor 2000 bedraagt individueel f 12,50; Een gezinsabonnement kost f 20,- en een jeugdabonnement f 7,50

Ledenadministratie:

secretariaat: Postbus 221, 6600 AE Wijchen: voor opgave van nieuwe leden, adreswijzigingen en eventuele opzeggingen (vóór 1 december).

ING-Bank nr.: 68.16.38.338

Postbank nr.: 81.26.978

Bestuur:

Wim Kattenberg, voorzitter
Mariëtte Zikking, secretaris
Jozèf Adriaanse, penningmeester
Gonnie Borsten,
Hella Cranen,
Jacques Rommens,

Kopij:

Kopij dient getypt (zo mogelijk op diskette met uitdraai in WP 6.0 of hoger), gedateerd en ondertekend te worden verzonden naar het redactieadres.

Inhoud

REDACTIONEEL
FEESTELIJKHEDEN
VAN DE BESTUURSTAFEL
ACTIVITEITEN EN MEDEDELINGEN
EXPOSITIES
HET ROMEINSE LEGER: DEEL 2
WOLVERVEN IN DE TUUN
DIT JACOBAKANNETJE
TENTOONSTELLINGEN

Redactie NIEUWSBRIEF

Nelly Goebertus tel.: 024 - 6413180
Herman van Leeuwen tel.: 0487 - 532299
Jacques Rommens: tel.: 024 - 6422232

Redactieadres: Diepvoorde 32-02
6605 GW Wijchen: tel.: 024 - 6422232

MUSEUM KASTEEL WIJCHEN

Kasteellaan 9, 6602 DA Wijchen
Postadres: PB 9000, 6600 HA Wijchen
tel.: 024 - 6424744
tel: maandag - donderdag 024 - 6492223
fax: 024 - 6492208

OPENINGSTIJDEN:

vrijdag van 11.00 - 17.00 uur
zaterdag / zondag van 13.00 - 17.00 uur

REDACTIONEEL

door Jacques Rommens

Beste Vrienden

Juni is de zomermaand volgens de kalender en we hebben dit onlangs sterk mogen ervaren.

Veelkleurige natuurterreintjes en wegbermen geven dit overduidelijk aan.

Soms kan het ook die verwondering over dat jonge pimpelmeesje zijn dat op het punt staat het nestkastje te verlaten..... Dan is het weer de net in bloei staande cotoneaster waar na een flinke regenbui honderden honingbijen op af komen.

Ook onze stichting ervaart in deze maanden bloei- en groeimomenten. Onlangs werd nl. door het bestuur van de Nederlandse Federatie van Vrienden van Musea aan onze Stichting de Gerard Everspenning uitgereikt. Een heel eervolle verrassing voor alle Vrienden Frans Bloemen. Zie verder meer hierover in deze nieuwsbrief.

Zondag, 4 juni II. was een, dankzij veler inspanning, een geslaagde wolverfdemonstratie in de Tuun. Zie een verslag hierover door mevr. Willy Braun.

Op 28 april mocht onze voorzitter: Wim Kattenberg een koninklijke onderscheiding ontvangen voor zijn betekenis op diverse maatschappelijke terreinen. Speciaal noemt de redactie hierbij het ijveren voor en bevorderen van het culturele in de gemeente Wijchen. Van harte geluk gewenst, Wim, met deze onderscheiding. In deze nieuwsbrief is een speech over dit gebeuren van onze penningmeester overgenomen.

Verder in dit nummer geeft Herman van Leeuwen u, in een vervolgartikel, een waardevol chronologisch overzicht over de betekenis van het Romeinse leger.

Jacques Rommens gaat in een bijdrage in op de omgeving van het kasteel: het kasteelbos en de kasteeltuin. En haalt er zelfs de Middeleeuwen bij.

Al met al is het de redactie toch gelukt een

bonte variatie aan pennenvruchten bij elkaar te brengen.

Grijp lezer of lezeres daarom dit "volle bloei"-moment aan om onze Stichting daadwerkelijk bij andere belangstellenden onder de aandacht te brengen. Een ingevuld aanmeldingsformulier kan daarna het positieve resultaat zijn. Het bestuur, de balie van het Museum Kasteel Wijchen, het documentatiecentrum van de Historische vereniging Tweestromenland, de Openbare Bibliotheek Wijchen en de redactie helpt u graag. Groei aan de 'basis' is immers al jarenlang ons wachtwoord !

De redactie wenst u tenslotte een fijne en ontspannen vakantie toe. En voor degene die nu ziek is of in een moeilijke fase in het leven verkeert: van harte beterschap en positiviteit toegewenst.

tot ziens!

FEESTELIJKHEDEN

- UITREIKING GERARD EVERS PENNING

Op 13 mei 2000 reikte Jhr. dr. P.A.C. Beelaerts van Blokland, voorzitter van de jury de Gerard Evers Penning, in het Leder- en Schoenenmuseum te Waalwijk bovengenoemde penning uit aan zowel de heer J.C. van Elsacker van het Museon uit Den Haag als ...aan onze Stichting.

Heel verrassend en eervol om dit te mogen te ervaren. Het is vooral een erkenning naar al onze Vrienden die **samenwerken** en waardering voor de unieke structuur van werkgroepen die daaraan sinds 1992 ten grondslag ligt. Die structuur werd in 1996 door het museumbestuur overgenomen.

Ons gehele bestuur was aanwezig behalve helaas een ziek bestuurslid.

De Vriendenpenning is ingesteld ter erkenning en stimulering van een persoon of personen, een instelling of organisatie, die voor de oprichting, het functioneren of het bestaan van de "vriendenkringen van musea" in algemene of specifieke zin een belangrijke

bijdrage heeft/hebben geleverd. De penning kreeg de naam van de initiatiefnemer, te weten Gerard Evers. Ze wordt eenmaal in de twee jaar toegekend door het Bestuur van de Nederlandse Federatie van Vrienden van Musea.

De jury kreeg elf kandidaten voorgelegd. Hierbij waren vier vriendenkringen in het geding en zeven personen.

ADVIES INZAKE DE TOEKENNING VAN DE VRIENDENPENNING AAN EEN VRIENDENKRING.

'Voorgedragen wordt de Stichting Vrienden Frans Bloemen uit Wijchen. Uit piëteit wordt de stichting nog steeds met de naam Frans Bloemen aangeduid, zoals uit het briefpapier blijkt. Dit is tekenend voor de in het algemeen sympathieke opstelling van deze stichting. Ze streeft er kennelijk naar bindend en wervend op te treden.

De stichting heeft ontzaglijk veel werk verzet en heeft erkenning verworven.

Zo staat het museum opgenomen in de Museumkijkwijzer van Gelderland en Overijssel. Uit de documentatie blijkt, dat men streeft naar de uiterste verzorging van publicaties. Het eerste exemplaar over het vierwielige Wagengraf te Wijchen lijkt een schot in de roos en ziet er aantrekkelijk uit.

De stichting is jong en telt een tien lentes. Anderzijds is ze ingebed in een bedding van vrijwilligheid, die valt terug te voeren tot de twintiger jaren toen de inzet een kleine gemeentelijke archeologische oudheidkamer gold. Grondlegger van deze kamer was Frans Boemen.

Bij een nieuwe start in oktober 1992 was er van stonde af aan samenwerking tussen groeperingen. De Stichting Vrienden met leden van de Culturele Raad. De laatste veranderde enige jaren later in Stichting Culturele Raad. Ze ging een podium vormen voor jonge hedendaagse beeldende kunstenaars. Hierdoor werd een aansprekende combinatie gevormd. Samen met de gemeente vormen beide stichtingen een Beheergroep met de verantwoordelijkheid voor het museum. Direct werd gekozen voor

draagvlakvergroting. Een sponsoractie bewees, dat de bevolking tot meeleven zich geroepen voelde. Bij de inrichting van het museum werden zelfs met succes Europese fondsen aangeboord waardoor een nieuw museum kon ontstaan. Aardig is dat het model van de samenwerking in de Beheersgroep tevens werd aangewend bij de interne organisatiestructuur. De stichting is namelijk opgebouwd uit vriendengroepen, die ieder verantwoordelijkheid draagt voor een onderdeel. Dit gebeurt geenszins volgens het wildwestmodel. De groepen fungeren als werkcommissie en beschikken over een eigen jaarplan. Een werkgroepenoverleg zorgt voor afstemming tussen de kringen. Veel zelfstandigheid en toch verantwoording afleggen is het gekozen parool. Voorts geldt tijdige afstemming en elkaar versterken. In het werk is sprake van verdieping en ontwikkeling van nieuwe ideeën. Het museum werd bijvoorbeeld uitgebreid met een proto-historische tuin waarin de ontwikkeling is te zien van land- en tuinbouw van 2000 vóór tot 1000 na Chr. Door een verzorgde Kastelen-info het licht te laten zien kan de ontwikkeling van Wijchense kastelen worden gevolgd vanaf 1000 na Chr. De objecten zijn verantwoord geïnventariseerd en geregistreerd zowel op historisch als archeologisch terrein. Er bestaat nu het plan de gegevens te digitaliseren. Bijzonder is de aandacht voor educatieve activiteiten ook buiten het museum zodat het licht niet onder de korenmaat blijft. Dankzij een voortvarende public relations aanpak, wordt bekendheid verkregen en belangstelling gewekt. De stichting bemiddelt tussen de bevolking en het gemeentebestuur op het vlak van cultuurhistorisch beleid waarbij de toegankelijkheid en het behoud van cultureel erfgoed centraal staat. Duidelijk is hier sprake van een bredere activiteit dan die het museum, sec, betreft. Er is voorts sprake van een actief aankoopbeleid om historische en archeologische objecten veilig te stellen. Het streven is er voorts op gericht relaties aan te knopen met vriendenkringen in de regio met het doel tot samenwerking te geraken tussen de musea. Het is bijzonder, dat dit streven naar samenwerking en maken van netwerken niet alleen intern bestaat, denk aan de vriendenkringen maar daadwerkelijk extern is gericht. Een illustratie vormt ook het gevormde

netwerk van wetenschappers op het terrein van archeologie, archeo-botanie en geschiedenis ten behoeve van het museum. De stichting omvat een 200 leden waarvan een derde zich actief inzet.

Opmerkelijk is het streven naar een verankering in de gemeenschap en daarbij niet alleen het kijken naar de eigen gemeente. Door het aantrekken van wetenschappers wordt voorts de professionaliteit verhoogd.

Kortom een stichting, die zich redelijk breed inzet, goede resultaten boekt, een relatief hoog prestatieniveau biedt en op samenwerking is gericht.

Alles overziende leek deze nog betrekkelijk jeugdige stichting gelet op de enthousiaste, soms originele en brede aanpak, gekwalificeerd als decorandus voor de Gerard Evers Penning'.

Beelaerts van Blokland,
voorzitter jury Gerard Evers Penning.

- FEESTREDE

uitgesproken op 28 april 2000 door de heer J.W.A.M. Adriaanse, penningmeester van de Stichting Vrienden Frans Bloemen. Na het uitreiken door burgemeester J.J. Franssen van de versierselen, die behoren bij het lidmaatschap van de Orde van Oranje-Nassau, aan Wim Kattenberg

Wim,
Vrienden van Frans Bloemen,
Aanwezigen,

Erkenning voor je vrijwilligerswerk ten behoeve van het Museum Frans Bloemen, ten behoeve van de cultuur, ten behoeve van de historie van de gemeente Wijchen.

Tegen het eind van de vorige eeuw kwam het Museum Frans Bloemen in gevaar. Een clubje mensen onder jouw bezielende leiding heeft er voor gevochten, dat het museum in stand kon blijven. Van tijdelijke huisvesting in de kelder van het gemeentekantoor, kon het verhuizen naar de zolder van het kasteel

Wijchen. Na de renovatie van de gerenoveerde kasteelzolder, kon het museum binnen enkele jaren voor de tweede maal geopend worden.

In, rond en ten behoeve van het museum was je op alle fronten in de weer. Het Museum Frans Bloemen was inmiddels het Museum Kasteel Wijchen gaan heten; de naam Frans Bloemen bleef voortbestaan in de Vriendenkring, die in 1992 naar hem vernoemd werd.

Als voorzitter wist je vorm te geven aan deze Vriendenkring, door jouw initiatieven zijn er vanaf 1992 werkgroepen opgericht die heel actief hun werkzaamheden verrichten. De inrichting van het museum werd geïnitieerd door de Story-linegroep, waarvan jij lid was en bent. De lesbrieven, de kasteleninfo met CD-ROM, de proto-historische tuin 'de Tuun', de nieuwsbrief van de Vrienden en zelfs buiten en los van het Museum, de cultuurhistorische route en onlangs de (fiets)Route van de Ridders, zijn mede uit jouw brein ontsproten of middels jouw inspirerende medewerking opgezet. Aan de uitwerking van vele zaken hier genoemd heb je zelf veel tijd besteed en menig uurtje achter je PC doorgebracht. Ere wie ere toekomt !

Het werk van de Vrienden Frans Bloemen is door jouw inspiratie, inzet en vakkennis van grote betekenis geworden voor de gemeente Wijchen. Het blijkt nu ook dat het gemeentebestuur daar grote waardering voor heeft. Duidelijk is te merken dat ook de ambtenaren in en rond het museum jou node kunnen missen. Ook de samenwerking met de Culturele Raad is mede dankzij jou plezierig en opbouwend geworden.

Eindelijk erkenning, neen, zo mag ik het niet zeggen. De erkenning was er wel - zeker van menigeen - maar wordt nu publiekelijk gemaakt en terecht! Bovendien - en dan geef ik mijn eigen interpretatie weer - aardig en leuk om jou eens in de bloemetjes gezet te zien. Jij die alles op bescheiden wijze doet en vaak de echtgenote van je op de achtergrond lof toezwaaid of minstens betrok in je initiatieven.

Hierbij wil ik dan tevens zeggen, dat het in ontvangst nemen van een koninklijke onderscheiding gevolg is van een persoonlijke verdienste, doch daarmee worden toch ook

anderen in je omgeving geëerd en dan denk ik vooreerst aan je echtgenote, je kinderen en zeker ook niet op de laatste plaats aan de werkers van het eerste uur bij de oprichting van Stichting Vrienden van het Museum Frans Bloemen thans Stichting Vrienden Frans Bloemen.

Graag van harte gefeliciteerd met deze koninklijke onderscheiding, persoonlijk, maar zeker ook namens de leden van het bestuur en alle Vrienden.

Proficiat !

J.W.A.M. Adriaanse

VAN DE BESTUURSTAFEL

door W. Kattenberg, voorz.

Om trots op te zijn....

Het was echt heel onverwachts dat de Nederlandse Federatie van Vrienden van Musea meende onze jonge Stichting de Gerard Everspenning te moeten toekennen. Hoewel we dit feit met z'n allen op 15 mei l.l. gevierd hebben, wil ik hier toch in deze 'Van de Bestuurstafel' op terugkomen.

Het gaat mij daarbij er vooral om nog eens stil te staan bij de activiteiten waarop de jury besliste. Dat zijn er als je dat goed op je in laat werken nogal wat en je realiseert je dan dat het allemaal bij elkaar een behoorlijke opdracht blijft naar de toekomst om die te kunnen blijven uitvoeren.

Wat de jury opviel was dat er van meet af aan de inzet was vanuit de Stichting werkgroepen (die binnen de Stichting een eigen status hadden als vriendenkring¹ *), die op allerlei terreinen werkzaam zijn binnen het museum en die dat werk niet vrijblijvend willen doen, maar bereid zijn verantwoording af te leggen via het werkgroepenoverleg aan het Bestuur. De jury waardeerde, wat het Bestuur betreft, dat de Stichting bereid is bestuurlijke verantwoording te dragen en zich op die manier zich sterk verbonden heeft aan het

¹ Op de komende Jaarvergadering van 10 oktober (daar is het om allerlei redenen de afgelopen twee jaar niet van gekomen) willen wij, als Bestuur, het voorstel doen de vriendenkringen nieuw leven in te blazen.

museum.

En of het niet genoeg is sprak de jury veel waardering uit dat langs de weg van de werkgroepen deskundigen op allerlei terreinen betrokken worden bij het museum, wat een garantie is voor het wetenschappelijk nivo. De jury was daarvan onder de indruk.

Vrienden, het moge duidelijk zijn, dat we met een dergelijke grondige analyse en waardering van ons werk voor het museum blij mogen zijn. Ik laat nu bewust een paar andere zaken die genoemd zijn maar weg.

Maar, nogmaals, deze erepenning is tegelijkertijd ook een opdracht. Het is ook bedoeld om ons aan te zetten er met elkaar de schouders er onder te blijven houden. Dat doen we dus gewoon.....

Wim Kattenberg, voorz.

ACTIVITEITEN EN MEDEDELINGEN

• JAARVERGADERING + LEZING

Op dinsdag **10 oktober 2000** wordt, zoals net aangestipt, de jaarvergadering van onze stichting gehouden, waarbij u van **harte** welkom bent. En hopelijk ook met velen aanwezig kunt zijn. Want dan kan er pas over diverse onderwerpen van gedachten gewisseld worden.

Na de pauze, vanaf 21.00 uur houdt historica mevr. dr. G. de Kleijn uit Amhem een diapresentatie over haar promotieonderzoek : **'Watervoorzieningen in het Oude Rome'**.

Plaats: trouwzaal Kasteel Wijchen
Inloop vanaf 19.30 uur. Aanvang: 20.00 uur.
Pauze: 20.45 - 21.00 uur.
Entree: gratis
Koffie/thee: fl. 1,-

• TIENAKKERLEZING

Op dinsdag **31 oktober 2000** houdt drs. J. Thijssen, stadsarcheoloog van Nijmegen, een voordracht over de resultaten van de opgraving Tienakker in Wijchen.

Plaats: trouwzaal Kasteel Wijchen
Inloop vanaf 19.30 uur. Aanvang: 20.00 uur

Entree:

- voor leden van de St. Vrienden Frans Bloemen: gratis
 - voor niet-leden: fl. 7,50
- Koffie/thee: fl. 1,-

De organisatie van deze avond is in handen van de Volks Universiteit Wijchen, de Stichting Vrienden Frans Bloemen en het Museum Kasteel Wijchen. Nadere berichten vindt u in de volgende nieuwsbrief.

- **OPGRAVING TIENAKKER**

Op 2 maart ll. was het eerste deel van de hoofdopgraving op de Tienakker in Wijchen voltooid.

EXPOSITIES MUSEUM KASTEEL WIJCHEN

- **RUDI VAN DIJK**

Van 30 juni t/m 17 september 2000 organiseert ons Museum een expositie over deze kunstenaar.

Het bos

Voor Rudi van Dijk, geboren te Bolnes in 1944, is het bos de belangrijkste inspiratiebron. Als kind al was hij geïntrigeerd door het woud en bracht hij er vele uren door. Op zijn expositie zijn echter geen bomen te zien; zijn werk is fundamenteel abstract. Op zoek naar de essentie van het bos, de natuur, het leven vindt hij een cyclische ritmiek: het opleven, het afsterven, het bloeien, het vergaan. Van Dijk vertaalt dit zichtbare proces in een reeks schilderkundige handelingen. Ritmiek, aanbrenge van materiaal, laag over laag. Dit levert abstracte doeken en tekeningen op, nagenoeg monochroom, met een onmiskenbare verwantschap met het bos. Probeer u dit 'betoverd woud' in het museum maar eens te ontdekken !

- **HANDZAME HANDEL: verlengd**

Bezoekers kunnen deze expositie nog bezichtigen t/m 29 oktober 2000 Deze expositie werd voorbereid en ingericht door medewerkers van de werkgroep Corpus (Collectiebeheer, Registratie en Publicaties) van Museum Kasteel Wijchen i.s.m. amateurarcheologen van de A.W.N. afd.

Nijmegen e.o.

De tentoonstelling geeft een overzicht van vondsten uit alle tijden die als handelswaar het Oostelijk Rivierengebied zijn binnengekomen.

HET ROMEINSE LEGER DEEL 2

door Herman van Leeuwen

Nadat in het jaar 219 v.Chr. de Carthagers niet ingingen op de Romeinse eis. Saguntum te verlaten en Hannibal uit te leveren, verklaart Rome Carthago de oorlog. De 2e Punische oorlog is ontbrand !

Het Romeinse krijgsplan (aanval op Spanje en vanuit Sicilië op Carthago) wordt verijdeld door Hannibals verrassende tocht over de Pyreneeën en de Alpen met een totale inbreng van 50.000 man, 9000 ruiters en 37 oorlogsolifanten.

De Romeinen waren dus helemaal verkeerd geïnformeerd. Consul Publius Cornelius Scipio was vooruit gegaan om de Romeinen inlichtingen te verschaffen over het leger van Hannibal. Scipio bereikte de Rhône . De Romeinen veronderstelden echter dat hij nog in de omgeving van de Pyreneeën vertoefde. Helaas lukte hem niet op tijd het bovenstaande nieuws door te geven, waardoor de Romeinen in 218 v. Chr. onder de voet werden gelopen door Hannibal's leger aan de oever van de Ticinus. Hannibal kon ongestoord naar Rome oprukken, geholpen door de Galliërs. Hannibal bracht het Romeinse leger nog een nederlaag toe. En wel op 21 juni 217 v. Chr. op een smalle vlakte bij het Trasimeense meer. Hun consul sneuvelde daarbij. De Romeinse senaat wilde dat de rust in Rome terugkeerde. Ze verzocht Quintus Fabius Maximus Cunctator (dictator) om een oplossing te zoeken. Door de Carthagers op zijn hielen te zitten, konden deze zich niet opnieuw bevoorraden om op krachten te komen. Het Romeinse volk had genoeg van deze tactiek en weldra kregen twee nieuwe consuls, respectievelijk Lucius Paulus en Gaius Varro de kans zich waar te maken. De Slag bij Cannae zou de zwaarste nederlaag uit de Romeinse historie zijn. Een

ooggetuige beschrijft als volgt de situatie:" de infanterie van de Romeinen bestond uit 8 legioenen met in totaal 40.000 legionaires, de onderafdeling van bondgenoten eveneens uit 40.000 manschappen. De cavalerie uit 2.400 legioenruiters en ongeveer 4.000 bondgenoten. Hannibal's leger had de beschikking over 10.000 soldaten uit Afrika, 8.000 soldaten uit Spanje en 25.000 Kelten. Verder bestond de cavalerie uit 10.000 legioenruiters en andere bondgenoten". Omdat deze ooggetuige zeer uitgebreid beschreven werd, zal ik mij beperken tot de belangrijkste details en tactieken die zelfs door Napoleon zijn toegepast. Tijdens deze oorlog stellen de Romeinen zich in slagorde op. Hannibal volgt hun voorbeeld. Door de nauwte van de vlakte is de Romeinse formatie extra diep. Zij willen het centrum van Hannibal verpletteren. Hannibal verplaatst twee legers naar de uiterste flanken waardoor er een halve maan ontstaat. De rechtervleugel van Hannibal's leger bezwijkt. Maar tegelijkertijd komt Hannibal met zijn zware cavalerie langs de achterhoede van de Romeinse infanterie. Omdat 'de halve maan' stand heeft gehouden wint Hannibal terrein. Uiteindelijk sneuvelen er 50.000 Romeinse soldaten terwijl Hannibal's leger 8000 infanteristen verliezen. Deze gedenkwaardige slag, de grootste die Rome ooit had meegemaakt, illustreert eens te meer de uitzonderlijke strategische begaafdheid van Hannibal. Het is een geniale vondst de gevechtlijn van zijn leger te verbeteren door de vorm van zijn leger van bolrond naar een halve maan te evolueren.

Een grote zwakte had hij ook: hij schoof beslissingen vaak op de lange baan. Geen wonder dat de navolgende opmerking over hem de ronde ging. *Vincere scis, Hannibal, sed victoria uti nescis* vrij te vertalen als: *de kunst om te overwinnen verstaat jij, maar Hannibal niet om van de overwinning gebruik te maken*. Na de slag van Cannae verloor Hannibal kostbare tijd waardoor de Romeinen uiteindelijk zouden winnen. De verslagen slag van Hannibal vond plaats in 202 v. Chr. in Zama. Een nieuw tijdperk trad aan en staat bekend onder de (drie) Macedonische oorlogen. Deze oorlogen duurden van 205 tot 146 v. Chr. Sommige vorsten en volkeren konden Rome niet vergeten dat ze Hannibal geholpen hadden. Philippus de Vijfde werd in 197 v. Chr. met zijn leger verpletterend

verslagen door de Romeinen nabij Cynoscephalae. Andere veldslagen zoals in Macedonië wonnen de Romeinse legioenen. De expansie van het Romeinse rijk ging verder. Er moesten nieuwe wetten komen omdat het Romeinse rijk ongeveer 317.000 burgers telde. Rond 60 v. Chr. veroverden de Romeinen steeds meer gebieden zoals Syrië en Britannia. Gaius Julius Caesar was de veroveraar van Gallië. Gedurende 15 jaar incasseerde hij geen nederlaag. Ceasar werd vermoord, zodat hij niet lang kon genieten van zijn dictatorschap. Er ontstond een nieuw tijdperk voor de Romeinen. Tijdens het tweede triumviraat was er ook nog de de slag bij Actium, die Octavianus won. Dertien jaar lang had Octavianus een verbeterd strijd geleverd en was nu de onbetwiste leider in het westen en in het oosten. Het nieuwe keizerrijk onder leiding van de eerste keizer (Octavianus Augustus) kon beginnen. Keizer Augustus werd door zijn handelen de vredekeizer genoemd. De Pax Romana of Romeinse vrede spreekt voor zich, de grenzen van het rijk werden vastgesteld en omgeven door soldaten. Er waren nagenoeg geen oorlogen. Augustus regeerde van 27 v. Chr. - 14 na Chr. over het keizerrijk. Wie was nu eigenlijk Keizer Augustus? Hij was geboren in 63 v. Chr. onder de naam Gaius Octavianus en was neef van Julius Caesar. Deze laatste adopteerde hem en verklaarde hem tot erfgenaam. Met Augustus begint, na het bewind van het driemanschap (Octavianus, Lepidus en Marcus Antonius), het Principaat. Octavianus had vanaf 36 v. Chr. over het Westen geregeerd en Antonius over het Oosten. In tegenstelling tot het bovenstaande zou Octavianus zowel het Westen als Oosten hebben geregeerd. Hier spreekt de wetenschappelijke literatuur elkaar tegen en verschaft geen duidelijkheid over de wijze van besturen in die tijd. Antonius sloot een akkoord met de Egyptische koningin Cleopatra en kwam met Octavianus in conflict, die hen in 31 v. Chr. bij Actium versloeg en zich daarna alleenheerser kon noemen met in 27 v. Chr. de titel Augustus (de Verhevene) ; hij werd dus de eerste Romeinse keizer. Zijn alleenheerschappij duurde 41 jaar. Hij overleed in 14 n. Chr. Na het overlijden van keizer Augustus volgde Claudius hem op. Deze keizer was een zonderlinge figuur en tegelijkertijd een voortreffelijk keizer die het

rijksbestuur radicaal centraliseerde. Na het overlijden van deze keizer volgde er ruzie om de opvolging, na de zelfmoord van Nero. Het voert in dit artikel te ver om alle keizers te noemen. Een uitzondering wil ik nog maken voor keizer Traianus. Keizer Marcus Ulpius Traianus bracht het Romeinse rijk tot zijn grootste omvang. Het Romeinse rijk strekte zich uit van Noord Afrika, het Middellandse zeegebied, West Europa, landen langs de Donau, Egypte, Armenië en Mesopotamië. Keizer Traianus (regeringsperiode: 98-117 n. Chr.) was de eerste keizer die niet in Italië maar in Spanje was geboren. Hij was als kind geadopteerd door keizer Nerva.

Opvallend was dat deze keizer het systeem van het militair diploma invoerde. In 1989 werd in Elst bij toeval een bronzen militair diploma gevonden uit 98 n. Chr. Dit diploma was bestemd voor een veldheer uit Neder-Germanië (waar Zuid Nederland onder viel).

Bewoners verplaatsten zich, na de Bataafse opstand van 69 n. Chr., vanaf een nederzetting rond het Valkhof, naar een meer westelijk gelegen terrein langs de Waal: het huidige Waterkwartier. Deze nederzetting kreeg de naam Ulpia Noviomagus en rond 104 n. Chr. marktrecht (Noviomagus betekent nieuwmarkt) van keizer Marcus Ulpius Traianus. De oppervlakte was ongeveer 30 ha., inbegrepen een deel dat door de rivier de Waal vernietigd is. De opgravingen naar Romeinse bewoningsresten in de hele regio Nijmegen hebben in het laatste decennium de inzichten omtrent de Nijmeegse geschiedschrijving wel flink gewijzigd.

Een steeds grotere druk van Germanen op de limes (grensgebieden) later en interne verzwakking in de latere eeuwen waren de oorzaken door verslapping van het Romeinse rijk.

Na de dood van keizer Theodosius de Grote in 395 n. Chr. gaat de rijkseenheid verloren omdat het rijk verdeeld wordt onder zijn beide zonen. Tenslotte werd in 476 n. Chr. de laatste West-Romeinse keizer Romulus Augustulus door Odoacer afgezet. Het is het einde van het Westromeinse rijk. De glorie van een te groot

rijk was definitief verdwenen. De militaire overwinningen waarvoor honderden jaren gestreden was, gingen geleidelijk teniet door verschillende binnenstormende stammen.

Literatuur:

Katwijk-Knapp van F.H., *De Gallische oorlogen*. Antwerpen, 1982

Lewis B., *Het oude Rome*. Harderwijk, 1975
Microsoft, *Encarta 97 (CD-ROM)*, Redmond (USA), 1997

Papeians C., *Kunst en beschaving: Rome*, 1989

WOLVERVEN IN DE TUUN GESLAAGD

door Willy Braun.

Proto-historische tuin 'de Tuun' trekt steeds meer bezoekers. Zondag 4 juni vormden demonstraties wolverven met natuurlijke materialen en spinnen op een trapspinnenwiel een extra publiekstrekker. Ondanks matige aandacht in de media vooraf, kwamen naar schatting toch meer dan honderd grote en kleine mensen een kijkje nemen in 'de Tuun'.

Wat 's morgens nog als net gewassen, onbewerkte schapenwol aan de geïmproviseerde waslijn hing te drogen, was 's middags veranderd in kleurrijke wol "waar je vingers van jeukten om mee te gaan breien", zoals iemand het plastisch uitdrukte. Ans Jager toverde met behulp van diverse beitsen en plantaardig materiaal de mooiste kleurtjes te voorschijn. Op voor de gelegenheid gehuurde gasstellen stonden enorme pannen met water en wol. Naar gelang de gewenste kleur kwamen daar fluitekruid, walnotenblad, meekrap of uienschillen bij. Afhankelijk van type en hoeveelheid beits, werden de kleuren minder sterk of juist sterker. Ans gebruikte o.a. aluin, ijzer en wijnsteenzuur om de kleuren te laten "pakken".

De speciaal van een verfmolen betrokken, gemalen meekrap, gaf het fraaiste resultaat, warm rood. Maar ook het zachtgroene kleurtje van de fluitekruid (door leden van de "Tuungroep" zelf uit de bermen verzameld), mocht er wezen. Geel en bruingeel was het resultaat van uienschillen (van de groenteboer

èn zelf verzameld) en walnotenblad.

SPINNEN

Terwijl Ans in de pannen stond te roeren, lieten Rietje Martens en Truus Brekelmans hun trapspinnenwiel snorren. Met geoefende vingers voerden ze de wol met precies de goede snelheid en met de juiste hoeveelheid richting draaiend wiel. Resultaat: een draad, zo regelmatig van dikte dat je de breiwool uit de winkel er naast moest leggen om het verschil te kunnen zien. Wie achter het spinnenwiel mocht plaatsnemen, kan beamen dat daar jaren van stugge oefening voor nodig zijn.

Belangstelling trokken ook de planten in 'de Tuun' zelf. Onder invloed van de zon en het overvloedige nat van de laatste tijd, staat alles er zeer kleurrijk bij. De leden van de Tuungroep hadden het druk met uitleg geven over de gebruiksmogelijkheden van planten (bij de themavakken!) of over de opzet van 'de Tuun'.

Al met al een evenement dat voor herhaling vatbaar is. Mocht u het gemist hebben: Foto's en geverfde wol liggen klaar om te zijner tijd vertoond te worden in het Tuunhoekje van het museum. Maar eerst moet dit Tuunhoekje na de vakantie grondig ingericht worden.

DIT JACOBAKANNETJE

door Jacques Rommens

Het is de ochtend van 8 juni van dit jaar. De klok van de St. Antonius Abtkerk slaat precies op dit halve uur. Mijn horloge geeft stilletjes half tien aan.

De korte sonore klank van de Abt ebt wonderlijk weg in alle hoeken van de kasteeltuin van Wijchen en door het historische Sterrebos². Dan is er de optimistische zon die de verse tinten groen en de diverse kleuren in 'de Tuun' tot een schitterend palet maken. Uitstrekkend boven de in de schaduw gelegen dubbele laag steenbogen van de kasteelramen verheft zich dan de grote 'ronde': het azuurgewelf. Ja, er is nu zoveel leven in 'de Tuun'. Dan moet ik even denken aan een illustratie

² sterrebos: een bos in de vorm van een lanenster

bij het *Dit du Lion* ('Verhaal van de leeuw') waarvan de inhoud de dichter Guillaume de Machaut (leefde rond het jaar 1370) als raamwerk diende voor een reeks scherpe typering van verschillende soorten minnaars.

"Op een ochtend in april van het jaar 1342 wordt de dichter gewekt door de zang van de vogels. Hij staat op en ziet door het venster van het kasteel, waar hij een onderkomen heeft gevonden, neer op een prachtige tuin waar omheen een stromende rivierarm loopt. Het verlangen grijpt hem die tuin te betreden, maar nergens ziet hij een brug of een doorwaadbare plaats. Gelukkig vindt hij aan de oever een rijk versierde boot waarmee hij oversteekt en in de hof op onderzoek uitgaat. Hij ontmoet dan een leeuw, het symbool van de trouwe minnaar, die hem naar zijn dame brengt. De miniaturist heeft zich laten inspireren door twee passages waarin Machaut de tuin eerst uit de verte en vervolgens van dichtbij beschrijft. Op een met bloemen besprenkelde weide waar bomen een verkoelende schaduw werpen, dartelen konijntjes rond, terwijl vogels als tijftjaf, boomklever en jonge koolmezen tussen het gebladerte naar voedsel zoeken. Aan de zoom van het woud speuren een wolf, een vos, een beer en de leeuw die de dichter tot tot gids zal dienen, behoedzaam de omgeving af, terwijl een hert zich al buiten het geboomte heeft gewaagd en een reiger in de stroom ter visvangst is gegaan".

"In de tekst looft de dichter de schoonheid van de bomen, waar:

<i>Pour faire greignour melodie</i>	Zingende uit zoete keel.
<i>Furent sus li oisels assis</i>	Vogels hipten door 't struweel.
<i>Sa un, sa deux, sa cinc, sa sis</i>	Een, twee, vijf, zes, talloos veel".

"De miniatuur geeft deze inhoud uitstekend weer.

Voor de mens is er in deze vreedzame omgeving géén plaats ingeruimd, hetgeen typerend is voor de aan het einde van de Middeleeuwen sterk toenemende belangstelling voor de natuur".

Wellicht is dit werk, dat de redactie niet kan tonen, een van de vroegste zelfstandige landschapsschilderingen uit de Europese kunst.

En nu, na eeuwen, ja eeuwen, begonnen in de zeventiger jaren van de vorige eeuw, lijkt de weegschaal in de natuur helemaal doorgeslagen te zijn. Ten koste van de natuur, of (maar iets anders) van de kasteeltuin. ten gunste van vaak op zondag te houden publieksactiviteiten. Die weliswaar door bepaalde doelgroepen als heel plezierig worden ervaren. Met alleen het groen, het bos als decor.

Maar toch. Het persoonlijk ervaren van natuur op die plaats is in ieder geval sterk terug gedrongen.

'De mens is misschien nu maar al te vaak natuurbedwinger, zonder de stilte en de bijzonderheid van de natuur te ervaren'; Zijn er dan teveel 'stoorzenders' in ons leven? Prachtige uitzonderingen daargelaten. Is het dan ook niet raar dat er geen houtsnip meer broedt binnen de buitenste slotgracht zoals dat in 1928 nog gebeurde. Omdat de stilte en een geschikt biotoop er niet meer zijn?

Ik mag daarom hopen dat de belevingswaarden van het Wijchense kasteelbos en - gazon hoe dan ook de komende jaren vergroot mogen worden. Het is immers het enige historisch park van het dorp Wijchen.

Dat historische ervoer ik toevallig op een gure donderdagmorgen in de herfst van vorig jaar toen een van mijn schoenen in de vergane bladeren van het kasteelbos tegen een scherp grijs aardewerk stootte.. Wat later de bodem van een Jakobakannetje³ uit de 15de eeuw bleek te zijn. Gebruikt voor wijn en waarschijnlijk in scherven in de buitenste slotgracht terecht gekomen....

Dan bemerk jé dat de echo van de kasteelhistorie ineens door je heen stroomt en je rijker wordt !

³ Jacobakannetje: kruikjes van grijs ongeglazuurd gres (steengoed) uit de 14de en 15de eeuw, die in grote getale uit het Rijnland naar Holland en Vlaanderen werden uitgevoerd.

- 't Huys te Wijchen, de Einburcht, het Slot, de Burcht en tenslotte het Kasteel Wijchen - Dus hier tòch te maken met een droomkasteel!

Literatuur:

F. Avril, *Franse miniaturen uit de 14e eeuw*, 1978

G. de Machaut, *Dit du Lion, folio 103*, 1586

TENTOONSTELLINGEN

• GENNEP

Bodemschatten onder dak

archeologische vondsten uit de regio Genneep.

Museum Het Petershuis

Niersstraat 2

vanaf 24 mei: openingstijden: woensd.,

zaterd. en zondag van 14.00 - 17.00 uur.

• PROVINCIE GELDERLAND

AWN. Afd. Zuid Veluwe en Oost-Gelderland

toont op zes verschillende locaties vitrines:

in Arnhem: Paleis van Justitie (*majolica en faience*), Sonsbeeksingel 3, in de eigen

werkplaats (*Eten en drinken in de 13e t/m de*

17e eeuw), Zwanenstraat (*Vondsten uit een*

kelder) / in Duiven: Cultureel Centrum

(*Opgraving "Duiven 1998"*) in Wageningen:

Gemeentehuis (*Vondsten uit de*

Kloosterstegen) / in Zevenaar: Liemers

Museum (*Vondsten uit de Liemers*).

VOLGEND NUMMER

De volgende nieuwsbrief verschijnt rond 15 september 2000. Kopy inleveren, zo mogelijk op diskette, uiterlijk vóór 1 augustus 2000.

Eindredactie: Diepvoorde 32 - 02

6605 GW Wijchen

tel.: 024-6422232